

Ս. ԳՐԱԿԱՆ

ՕՏԱՐԱԿԱՆԸ

Օտարականին խօսքերն ու հրաշագործութիւնները տակաւ ուշագրաւ կը դառնային: Հրեայ եկեղեցին դժգոհ էր Գալիլիոյ իրադարձութիւններէն, իսկ քաղաքական իշխանութիւնները հեռաւոր կասկածներով կը նայէին Օտարականին, որ այնքան դիւրութեամբ կրնար խանդավառել բազմութիւնները: Օտարականը կը զգար թէ իր շուրջը ամէն ինչ աչք ու ականջ կը դառնար և թէ յաճախ զինքը ունկնդրելու կուգային մարդեր՝ որոնք ծանօթ էին իրենց ընկերային գիրքովն ու հանգամանքով, ինչպէս նաև գիտեմաներով:

Սոստափելու համար շատցող այս հետապնդումներէն, Օտարականը քանի մը աշակերտներու հետ, հեռացաւ Գալիլիոյ սահմաններէն և գնաց Տիւրոսի և Սիդոնի կողմերը: Մատթէոսը գիտէր այս ճամբան, որուն մէկ ճիւղը կ'անցնէր Գալիլիոյ լճի հիւսիսէն, միանալու համար յետոյ արեւելքի մեծ ճամբուն:

Ճամբան կ'անցնէր լեռներու փէշերէն: Զախին՝ կը տարածուէր Միջերկրականը իր կապոյտ ջուրերով: Երկրի այս մասերուն վրայ աւելի զգալի կը թուէր Հոովմէացիներու ներկայութիւնը: Կամուրջներ, նաւահանգիստներ և պահականոցներ իրարու կը յաջորդէին, զարմանքի մատնելու համար աշակերտները:

Առաջին գիշերը անցուցին Տիւրոսի սահմաններու մօտ եզոզ գիւղի մը մէջ: Յուդան որ ծանօթ էր այս վայրերուն, սկսաւ խօսիլ Տիւրոսի և Սիդոնի բարձր տուններու և ճախութեան մասին, ինչպէս նաև անոնց փառաւոր և բարգաւաճ անցեալէն: «Եղած է ժամանակ մը, ըսաւ Յուդան, որ այս տեղերը մեզի պատկանած են, սակայն մեր թագաւորները չեն կրցած իրենցը ընել աշխարհի այս գեղեցիկ մասերը: Այժմ ի՞նչ ենք մենք, կամուրջ մը լոկ ազգերու միջև»:

— Միայն Մեսիան կրնայ փրկել զմեզ մեր դարաւոր գերութենէն, ըսաւ Պետրոսը:

— Յարգ շատեր Մեսիայի անունով եկան, ըսաւ Յուդան, բայց անոնցմէ ոչ մէկն կրցաւ փրկել իսրայէլը:

— Մերիններու սխալին պատճառաւ է որ Հոովմէացիք կ'իշխեն մեր վրայ, ըսաւ Մատթէոսը: Նայնիսկ այժմու այս վիճակին մէջ մեր առաջնորդները զիջումներու մէջ են Պիղատոսին հետ, այս վերջինը կ'ուզէ որ մենք հետեինք Հոովմէական սովորութիւններուն, ընդունինք կայսրը իբրեւ Աստուած և պաշտենք զայն:

Յանկարծ Յուդան ընդհատեց խօսակցութիւնը և դարձաւ Օտարականին. «Տէր, ըսաւ, ե՞րբ է որը Թագաւորութեան, որու մասին կը խօսիս, ազատագրելու զմեզ բոլորս այս գերութենէն»:

Օտարականը նայեցաւ Յուդային, խորունկ բայց դառն, յետոյ ըսաւ. «Արքայութիւնը չի տրուիր այլ կ'առնուի: Իրական ոյժն ու արժանիքը վկայութեան և պաշտպանութեան պէտք չունին: Օրպիտի գայ որ դուք առաջնորդներ պիտի ըլլաք մարդոց հոգիներուն, անոր համար ինչ որ կ'ըսեմ ձեզի մօտին մէջ, տարէք դուք զայն լոյսին, և ինչ որ կը մըմնջեմ ձեր ականջներուն, յայտարարեցէք տանիքներէն: Առանց հագիի թագաւորութեան իրական ուժ մէկ ազատութիւն գոյութիւն ունի: Եթէ չէք փնտեր հագիի թագաւորութիւնը, գացէք ձեր մեռելներուն քարայրները, ուր թողակիր գլուխները ժողովի են նստած: Ընդարձակութիւնը պէտք չունի մեռելներէն յարգուելու:

«Առդացող որդիներուն թիւը շատ է, բայց ես անոնց զէմ պատերազմ յայտարարելու չեմ եկած: Գաճաճ մարդոց լէգէոնները զիս չեն սարսափեցներ, և ես պէտք չունիմ աղիւսէ պարիսպներու ետին թաքնուելու: Ան որուն թիւերը տիեզերք մը կրնան գրկել, մետաղի փշրանքներէ չի նուաճ թագերուն չի մտածեր: Իմ թագաւորութիւնս այս աշխարհէն կը սկսի բայց այս աշխարհէն չէ, որովհետեւ զահս ձեր նախնիքներու սկզբներուն վրայ չէ հաստատուած: Թող մեռելները թողն

իրենց մեռելները մինչև որ մայր հողը յագննայ իր դառն պտուղներով»։

Ապա, դարձաւ Յաղագային և ըսաւ. «Ետիս գնա, ա՛յ մարդ, քաւ փնտռածդ տեղ շունի իմ թագաւորութեանս մէջ»։

Յետոյ ոտքի ելաւ, թօթուկի իր պատմաւանի փոշին և դառնալով աշակերտներուն ըսաւ. «Բալինք, մաւթին չմնանք, հրանի անոնց որ լոյսին մէջէն գիտեն քալել»։ Պետրոս և Յաղագայ կը քալէին իր քովէն անխօս։

Ուշ տուն անոնք հասան գիւղը ուր պիտի գիշերէին։ Պետրոս հոն ծանօթ մը ունէր, ըսլորը միտսին անոր տունը գտցին։ Տանուտէրը շատ զո՛հ մնաց այս անանկակէն, որովհետեւ շատ բաներ լսած էր Օտարականի մասին և մեծ փափաք ունէր զինքը տեսնելու։

Առտուան դէմ հիւրընկալը յայտնեց թէ տեղացի յոյն կին մը կ'աւզէր անպատճառ տեսնել Օտարականը։ Հազիւ այս խօսքերը եղած, կինը ներս մտաւ, մօտեցաւ արագ Օտարականին և ծունկի եկաւ Անոր առջև։ Երիտասարդ բայց տըժ-գոյն կին մըն էր եկողը, հոգին լեցուն ցաւով բայց նայուածքը՝ անձկութեամբ և յոյսով։

— Տէր, ըսաւ Օտարականին, լեցի թէ Մարգարէ էք դուք, և հիւանդութիւնները բուժելու շնորհը ունիք։ Աղջիկս տարիներէ ի վեր հիւանդ է, կը պաղատիմ որ գթաք ինձի և գաք բուժելու զայն։ Յետոյ սկսաւ բարձրաձայն արտասուել, և խոնարհելով Օտարականի ոտքերուն՝ համբուրեց դանձնք, իր գաւաղի օրրանին վրայ ծռող մօր մը գգուանքով։

Օտարականը ժպտեցաւ, յետոյ ըսաւ լուրջ եղանակով մը. «Բայց որքա՞ն ճիշդ է արդեօք առնել մանուկներուն հացը և տալ զայն շուններուն»։

— Դիտե՛մ որ հրեայ ես, ըսաւ կինը, և հրեաները կը մտածեն թէ միայն իրենք են Աստուծոյ սրբիւնները։ Յետոյ արցունքոտ բայց ճառագայթաւն աշքերով նայեցաւ Օտարականին, ապա ըսաւ. «Բայց շուներն ալ կը կշտանան տեղանէն աւելցած փշրանքներովը»։

Օտարականը զգացուած այս խօսքերէն, մեղմօրէն դրաւ իր ձեռքը կնոջ ուսին, ու ըսաւ. «Արժանի ես դուն այն շնորհին զոր կը խնդրես, գնա և աղջիկդ առողջացած պիտի գտնես»։ Կինը արտասուագին, նորէն համբուրեց Օտարականին ոտքը և երախտագէտ նայուածքով մը իր բարերարը դիտելէ յետոյ, հեռացաւ։

Յաջորդ օրը Օտարականն ու իր աշակերտները շնչեցան Տիւրոս տանող ճամբայէն և գտցին Պաղոմայիս։ Կովեղերեայ այս քաղաքը լեցուն էր օտարականներով։ Դիւաւար լեզուն յունարէն էր, կը խօսուէր նոյնպէս ասորերէն և փիւնիկերէն։ Քաղաքին հրապարակը խոնուած էր ուղտերով, աշխարհներով և զանազան տեղերէ բերուած աճէն կարգի ապրանքներով։ Քաղաքի մուտքին բողմաթիւ գերիներ կ'աշխատէին, յարդարելու ճամբան։ Դէպի աջ, բարձունքի մը վրայ կը բարձրանար Աստղիկի տաճարը։ Օտարականը կեցաւ դիտելու տաճարն ու աղօթքի եկողները։ Յուդան կը զարմանար որ Օտարականը այնքան անտարբեր և խաղաղօրէն կրնար դիտել օտար պաշտամունքի այս տունը։

Կովախորշին մէջ բողմաթիւ նաւեր կային, մեծ ու զեղեցիկ, փիղի, առիւծի և արծիւի պարանոցներով, իրենց վրայ հրուիրելով Պետրոսին և միւս ձկնորսներու նայուածքը։ Օտարականը որեւէ բան չխօսեցաւ հոս, հակառակ որ արամեերէն հասկցողներու թիւը շատ էր։

Հազիւ մօտեցած Լիբանանի մայրիներու շուքին, ուրկէ Հերմոնը կը նայէր Յորդանանի աղբիւրներուն, անոնք վերադարձան և մօտն ներդաղի և Տանի հողամասը։ Երկիրը հոս ժայռոտ էր և անապահով, հազուադէպօրէն կարելի էր ճամբորդներու հանդիպել։

Յաջորդ օրուան միջօրէին անոնք մօտ էին արդէն Փիլիպեան կեսաւրիոյ, զոր Փիլիպպոս արքան շինած էր իր անունով։ Հոս էր այն նշանաւոր քաղաքը ուր Յոյները իրենց Պան աստուածը կը պաշտէին։ Բարձունքին վրայ կ'երևար մարմարեայ չքեղ տաճարը, զոր Հերովդէս Մեծը կառոյց և նաւիրեց Օգոստոս կայսեր պաշտամունքին։

Երբ աշակերտները ճարտարապետական այս հրաշալիքը գիտելով զբաղած էին, ըստ Օտարականը. «Կեանքի մեծագոյն հրաշալիքը հողին է, միակ գանձը դոր ունի մարդը, արժէքը անցեալին և ապագային: Ամէն ինչ կեանքի մէջ կրնայ անցեալին պատկանիլ, բացի հողիէն, որուն նեաը ապագայի թէ՛ բաց և թէ գոց դրան ուղղուած է:

«Եթէ հողին կարենայ թօթափել նիւթին ծանր բեռը, այն ատեն մարդիկ աւելի մօտ պիտի ըլլան ինքզինքնուն և իրենց հղբայրներուն: Առանց հողի այդ ներկայութեան և ստեղծած մթնոլորտին, ոչ մէկ գեղեցիկ բան կարելի է սպասել մարդերէն և ժամանակէն: Ով որ իր մէջ չունի հողեկան այդ անտեսանելի սկզբունքը, վատ հաղորդիչ մըն է նիւթին, կեանքին և մտքին հետ, մարդկային իղձերու և երազներու հետ: Հողին ծագիկն է մարմինն:

«Վերստին կը ծնինք այն օրը երբ կը զգանք հողեկան այդ գարունը մեր մէջ: Այն ատեն կը գիտակցինք թէ առանձինն չենք երկինքին տակ և լուսաւոր ձեռք մը մութէն դուրս կարկառաւած՝ պատրաստ է մեզի պաշտպանելու:

«Ով որ կը սիրէ՝ կը լայնէ իր հողին երկինքին չափ և կը զգայ գեղեցկութիւնը աստղերուն և խօսուն լռութիւնը գիշերուան: Երբ կը սիրենք, մեր մտածումները կ'անցնին մեր հողիին վրայէն, նման հրեշտակներու ճերմակ թևերուն: Սիրել ազատագրել է հողին»:

Բ.

Տիւրոսէ վերագործին, Օտարականը փորձի ենթարկել ուզեց իր աշակերտները, զանոնք քարագութեան զրկելով չըջակայ վայրերը: Կ'ուզէր վատահ ըլլալ անոնց նկատմամբ, որոնք օր մը իր խօսքը հեռուներ պիտի տանէին, իրագործելու երկինքի թագաւորութիւնը մարդոց սիրտերու մէջ և այս աշխարհի վրայ:

Ծարպը երբ պատրոյգ ունի, կրնայ լուսաւորել քարանձաւները: Ծոճիի հին սօսը երբ վառած է, կրնայ լուսաւորել մոլորակներու ճամբան և վախցնել բոլորները: Օտարականը աշխարհի չա-

րիքին դէմ կ'ուզէր գործածել անդէն զինուորները, մարդերուն ցուցնելու գերմարդկային յաղթութեան սքանչելիքը, հողին սյօր որ գիտէ անկարելին կարելի ընել շատ յաճախ, պարտութեան մատնելու չափ իմացականութիւնն ու գիտութիւնը:

Օտարականը կը հաւատար թէ միամիտ պարզութիւնը զօրութիւն մըն է որ կրնայ յաղթել նենգութեան, խոհեմութիւնը՝ խորամանկութեան: Պարզութիւնն ու միամտութիւնը շատ յաճախ ունին ինքզինքնին արտայայտելու հնարքներ, գերազանցելու չափ հնարագիտութեան բոլոր գիւտերը: Անոր համար կը զրկէ զանոնք իրրեւ «ոչխարներ գայլերու մէջ»:

Ղրկուողները պարզ մարդեր էին, և կրնային առանց զօնաւորութեան ըլլալ խոհարհ՝ ինչպէս ոչխարները, միամիտ՝ ինչպէս աղաւնիները և նոյն ատեն խորագէտ՝ ինչպէս օձերը: Ոչխարներ սակայն առանց վատութեան, աղաւնիներ առանց յայրատութեան և օձեր առանց թայնի:

Կ'երթային կեանքի հացը բաշխելու արդարութեան քաղցը ունեցողներուն, հեռաւորար պէտք չունէին իրենց հետ ունենալու պիտիւն, արծաթ և ոսկի: Ոսկին չողքը կը մեռնէ արեւին փայլքը, արծաթին փողփը կը մեռնէ աստղերուն պայծառութիւնը և պղնձին գոյնը՝ կրակին չողքը: Ով որ մետաղ ունի իր հետ, պարտական է երկրին և չի ճանչնար երկինքը:

Ազքատութեան սէր քարոզողը պէտք է հողիով, այսինքն հարուստ աղքատը հղած ըլլայ, երջանիկ թշուառը որ գիտէ վերէն նայիլ աշխարհի փառքերուն:

«Տուէք ամէն ինչ որ ունիք, ըսած էր անոնց Օտարականը, և մերժեցէք ընդունիլ որեւէ բան: Թօթափեցէք նայնիակ ձեր կօշիկներու փոշին այն շեմերուն՝ որոնք պիտի մերժեն ձեզի, իրրեւ խորհրդամշական պատասխան իրենց հողի խլութեան և ազահութեան, ինչպէս նաև օր մը փոշի ըլլալու և փոշի մը արժեւու իրենց արժէքին:

«Չարն ու անհաւատը, որոնց մէջ չ'այրիք մտածումին լոյսը, անատակ

պիտի ըլլան ճշմարտութիւնը ըստ ար-
ժանաթի գիմաւորելու: Խղճմանքի ամե-
նէն խուլ դատաւորներն անգամ կը
նստածսին հաւատարմ խօսքի ապա-
ցոյցէն:

Շեթէ աշխարհի ձեր տարած ճշմար-
տութիւնները սարսափեցնեն մարդերը և
զանսնք մղեն վրէժխնդրութեան ձեր
նկատմամբ, մի՛ վախնաք, անոնք պիտի
կրնան սպաննել միայն մարմինը ճշմար-
տութիւն ըսողին, բայց ոչ հոգին ճշմար-
տութեան, որովհետեւ մէկ մարմնի մահէն
հաջորաւոր հոգիներ պիտի կրնան ծնիլ:

Գ.

Ամառ էր արդէն երբ քարոզելու
ղրկուած աշակերտները կափառնաւմ վե-
րադարձան: Յուդան առաջինն էր եկող-
ներէն: Շնո, ըսաւ Յուդան, քարոզեցի
երկնքի արքայութեան մասին, սակայն
ունկնդիրները Մեսիայի գալստեան է որ
կը սպասեն: Գալիլիոյ և իր շուրջի
աշխարհամասերուն մէջ, մեր տեսածը
թշուառութիւն և գերութիւն էր միայն:
Հոռովը կ'իշխէ ամենուրեք, ինչպէս մեր
մարմիններուն՝ այնպէս ալ մեր հոգիներ-
ուն վրայ: Մեր առաջնորդները ծախ-
ուած մարդեր են և օտարի աչքով կը
նային մեր կտրիքներուն և վէրքերուն:
Միայն դուն կրնաս փրկել Խորայէլը, ըսաւ
Յուդան Օտարականին, ուշադիր
գիւնքը դիտելէ վերջ:

Օտարականը յուզուեալ բայց չեշտակի
նայեցաւ Յուդային, յետոյ ըսաւ. «Ան-
գամ մը ես ունեցայ այդ փորձութիւնը,
երբ ընդունեցի մարդերուն քարոզելու
պատգամը: Երբ շուրջս նշմարեցի մար-
դիկ, այնպէս ինչպէս որ էին անոնք,
և սակայն պարտ էին ըլլալ այնպէս՝
ինչպէս որ ես կ'ուզէի որ անոնք ըլլային:
Մարդեր ազատագրելէ առաջ պէտք է
ազատել զիրենք այն կապանքներէն որոնք
կ'արգիլեն որ անոնք ըլլան ազատ և
երջանիկ, ունենալու համար հոգիներու
խաղաղ թագաւորութիւնը: Ազատութիւնը
չի բերուի մարդոց ոյժի և անգթու-
թեան միջոցներով, որովհետեւ ով որ հով
կը սերմանէ կը ստիպուի փոթորիկ հնձել:

«Յանուն ազատութեան խօսողները
պէտք է մտածեն փաստերու փաստին,
որ նուաճումն է անբան տարրին, անա-
սուն բնագոյններուն, կոյր ուժերուն, —
մեր արտաքին աշխարհը, ինչպէս նաեւ
մեր ներքինը, իրագործուած արիւնովը
մարդոց որդիներուն, անոնց՝ որոնք ծնան
հոգին հետ և հոգին վրայ, ազատագրեցին
չղթայակապ կենդանին ահաւոր օրէնք-
ներէն այս աշխարհին, և զրին հիմը
մտքին, անով շարունակելու համար ան-
դրագոյն ճակատագիրներու հերոսական
պայքարը, որ հերքումն իսկ է մահուան,
Գիտութիւնը չարիք մըն է, պատերազմը՝
ոճիր, վասնզի ան ամենէն անդուք յայտ-
նութիւնն է ատելութեան՝ որ կ'որջանայ
և կ'եռայ մարդոց սիրտերուն մէջ: Պա-
տերազմն ու ատելութիւնը յանցանքներ
և պատիժներ են միանգամայն:

«Պէտք է փոխել հին մարդը և ըլլալ
նորը, արհամարհել կտրենալու չափ
բռնութիւնն ու անիրաւութիւնը: Ուր
մարդը, որդին երկնքին և եղբայրը բո-
լոր մարդերուն ան է, որուն լոյսն ու
ոյժը իր ներսէն կուգայ, որ կը հաւատայ
թէ ուժի և բռնութեան աւերներու վրայ
պիտի ծլի միշտ համեստ բողբոջը հոգի-
ներու խաղաղութեան և երջանկութեան:

Քանի մը օրեր յետոյ վերադարձան
Պետրոս և միւս աշակերտները: Բոլորն
ալ մեծ խանդավառութեամբ կը խօսէին
իրենց ունեցած յաջողութիւններէն: Օտա-
րականը կը դիտէր զիրենք, իր ձագերուն
թռչիլ սովորեցնող մայր թռչունի նման,
և կը մտածէր բաներու որոնք կը ծուա-
տէին իր միտքը: Կը զգար թէ աշակերտ-
ները տակաւին անպատրաստ էին, կուզայ
էր իրենց հոգին և անթափանց, և չէին
կրնար ներս ընդունիլ իրենց վրայ ին-
կած լոյսին ճառագայթները: Արեւը տաք-
ցուցած էր զիրենք, բայց իրենք ի վի-
ճակի չէին ցոլացնելու լոյսը: Անոնք կը
չփոթէին Հրէաստանի վիճակը մարդկային
ցեղի ճակատագրին և վախճանին հետ:

Ե.

(Դարունակելի՝ 10)